

Píše Volker Strebel

(E*forum, 05. 09. 2024)

Doyen české literatury, moravský spisovatel Ludvík Kundera (1920–2010), ve své jenské přednášce o poezii v listopadu 1993 upozornil na osud básníků a jejich někdy svízelné publikační možnosti s odkazem na proměnlivé historické okolnosti ve své zemi: „Starý dobrý český zvyk stále něco ‚vydávat‘ nás inspiroval“ (*Patera, Klamm und die anderen*, in: Edwin Kratschmer /Hg./: *Dem Erinnern eine Chance*. Köln, 1995, s. 51–58). Spisovatelé v Československu byli tradičně vysoce ceněni a česká literatura dokázala i za hranicemi země přesvědčovat bohatstvím svých forem, rozmanitostí témat a originalitou uměleckého zpracování. Spektrum sahá od spisovatelů jako Milan Kundera, jehož romány se staly světovými bestsellery (včetně filmových adaptací), přes mezinárodně uznávané divadelní hry, působivé povídkové či románové umění až po hermetickou poezii takového Vladimíra Holana.

Bibliografickou publikaci **Česká literatura v německých překladech (1989–2020) / Tschechische Literatur in deutscher Übersetzung (1989–2020)**

uvádí krátký text, v němž Tomáš Kubíček shrnuje vývoj německého vnímání české literatury za posledních třicet let. Ve svém příspěvku *Úvodem – fénixové a ptáčníci české literatury v německých překladech* (s. 12–17) podává přehled různých očekávání a výzev, přičemž se zaměřuje jak na polemiku ve fejetonu, tak i na konkrétní podporu kulturní politiky České republiky, která je pozoruhodně úspěšná, jak se ukázalo např. na Lipském knižním veletrhu v roce 2019.

Bibliografické přehledy jsou tříděny podle čtyř aspektů a všechny textové příspěvky jsou otištěny v obou jazycích (česky a německy). Centrálním přehledem je *Bibliografie české literatury v německých překladech* (s. 203–570), která je řazena abecedně podle jmen autorů. Tento postup se opakuje s ohledem na příslušný rok vydání děl, tj. od roku 1989 do roku 2022 (do redakční uzávěrky). Označení „PMK“ [Podpora na vydání od Ministerstva kultury ČR] slouží k identifikaci titulů, které vznikly díky „financování publikací Ministerstvem kultury ČR“. *Přehled českých autorů a jejich děl vydaných v němčině v letech 1989–2020* (s. 572–665) je průběžně uspořádán abecedně, tj. od AJVAZ, Michal po ŽILÁK, Pavel. Do závorek za jména autorů jsou vloženy životopisné údaje. Příslušné názvy děl jsou doplněny českými originálními názvy v hranatých závorkách. V samostatném *Přehledu německých antologií s texty českých autorů* (s. 666–675) jsou publikace řazeny chronologicky podle názvů. *Doplňující odborná literatura k bibliografii české literatury v německých překladech (1989–2020)* (s. 676–688) poskytuje cenné informace o dalších publikacích. Kromě stručných životopisných údajů o „autorech studií“ (s. 733–735) doplňuje tuto mimořádnou publikaci rozsáhlý „jmenný rejstřík“ (s. 689–728).

Ve své pramenně podpořené analýze *Kdo už zná Česko? Nebo českou literaturu? Pohled na třicet let české literatury v německojazyčných překladech (1989-2019)* (s. 87-164) Anne Hultsch podrobně představuje různé souvislosti ve složitém prostředí knižního trhu při podmínkách ekonomické rentability. Za východisko jí pochopitelně slouží změna situace v letech 1989/1990, díky čemuž může nastínit posun vnímání od politických a společenských událostí k estetickým kritériím. Anne Hultsch analyzuje nakladatelské strategie i self-marketing autorů, a to i z hlediska mediální přítomnosti. Do popředí se přirozeně dostává propagace překladů i role překladatelů, jejichž práce je v konečném důsledku pro úspěch nakladatelství rozhodující. V souladu se svým tvrzením, že „překlady jsou nabídkou ke komunikaci“ (s. 99), Anne Hultsch rozvíjí složitou dialektiku recepce a překladu. Literatura psaná ve světovém jazyku si často vystačí sama se sebou. Pomocí tak rozdílných hlasů, jako jsou Wolf Biermann a Hans Dieter Zimmermann, ukazuje, že právě literatury malých zemí se orientují - nejde zde vůbec o provincialismus - na „velké“ literatury.

Anne Hultsch se zároveň nebojí být kritická, když například na základě ambivalentních hodnocení českých spisovatelů Ludvíka Vaculíka či Jáchyma Topola poukazuje na neřešitelné rozpory. Zatímco se Vaculík obává, že dokonce i samotná možnost překladu textu deformuje jeho zrod, Topol se naopak domnívá, že text psaný směrem k překladateli vstřícným způsobem („euroromán“) je bližší moderní současnosti. Na konkrétních příkladech a velmi osvěžujícím kritickým způsobem Hultsch čtenářům přibližuje úspěchy i zklamání ve snaze přiblížit českou literaturu německým čtenářům. Jako příklad uvádí „Českou knihovnu“ (*Tschechische Bibliothek*), která po deseti letech intenzivní ediční práce pod vedením Hanse Dietera Zimmermanna skončila v roce 2007 svým 33. svazkem, nebo dále Institut Ludvíka Kundery (Ludvík Kundera-Institut) v Domě Petera Huchela ve Wilhelmshorstu.

Velké množství údajů a informací k tématu problematičtějšího česko-německého sousedství, v neposlední řadě v souvislosti s fenoménem zprostředkování a vnímání české literatury, přináší článek Lenky Pokorné Korytarové *Překlady knih české literatury z let 1989-2020 do němčiny* (s. 182-200). Předkládá informativní relevantní grafy a tabulkové přehledy vydaných publikací. Vysvětluje také genezi a postup při tvorbě bibliografického hesla v tomto seznamu. Co se týká místa vydání uvedených titulů, jsou reflektovány publikace, které vyšly v německé, rakouské a české jazykové oblasti a ve Švýcarsku. Žánrově je kromě beletrie (próza, poezie, drama) a knih pro děti záběr rozšířen i na okrajové oblasti, např. o edice s filozofickou nebo teologickou tematikou. Lenka Pokorná Korytarová také zdůrazňuje, že zahrnutá jména autorů byla vybrána podle „územní příslušnosti“. Patří sem tedy i autoři, kteří se narodili v České republice, ale vzhledem k různým okolnostem žijí v zahraničí nebo již nepíšou česky.

Jedním z dobře známých úskalí bibliografických soupisů je, že se v nich téměř nevyhnutelně objevují tituly, které byly vydavateli ohlášeny, ale z různých důvodů nakonec nevyšly. Ve filozofických publikacích se například opakovaně objevují odkazy na *Kritiku technického rozumu* Karla Kosíka (Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag,

1973). V námi pojednaném svazku je zase uvedena kniha Ivana Blatného *Hilfsschule Bixley* (Klagenfurt / Vídeň, Wieser Verlag, 2001) v překladu Christy Rothmeier, k jejímuž vydání ovšem rovněž nikdy nedošlo.

Za zveřejnění obsáhlého svazku patří dík Moravské zemské knihovně, která je druhou největší knihovnou v České republice a dlouhodobě na sebe upozorňuje náročnými a výjimečnými projekty na podporu výzkumu. Skutečnost, že bibliografická publikace *Česká literatura v německých překladech (1989–2020)* je volně přístupná i na internetu, podtrhuje pouze záslužnost aktivit Moravské zemské knihovny a zúčastněných autorů, které směřují k podpoře zahraničního vnímání české literatury. Příručka, která je výsledkem dlouholeté pečlivé práce, je nepostradatelným pomocníkem pro bohemisty, filology, překladatele a nakladatele. Zároveň si při jejím pročítání člověk uvědomí, že je k ní možné přistupovat i zcela nevědecky. Čtenáře leccos překvapí, např. když narazí na dávno zapomenuté autory a díla. Studium této obsáhlé publikace tak může mít příjemný vedlejší účinek v tom, že čtenáře přiměje, aby se zabýval edicemi české literatury.

Přeložil Lukáš Motyčka

Anne Hultsch / Lenka Pokorná Korytarová / Tomáš Kubíček: *Česká literatura v německých překladech (1989–2020) / Tschechische Literatur in deutscher Übersetzung (1989–2020)*. Moravská zemská knihovna v Brně, Brno (Brünn), 2022, 735 s.

www.ipsl.cz